

mora biti sredstvo, po katerem gojenec spoznava, da je njegovo vedenje mnilo blago razmerje, in kazen ga mora priganjati, da išče zopet naravnati prejšno razmerje.

Ako je bil pa neubogljiv tak, ki ravna vse z Bogom in zavoljo Boga, rabimo pri njem duhovne pripomočke, kakoršne imamo v sveti veri.

Nepokorščina je s surovo silo razderla naj globokejše in naj svetejše razmere duše z Bogom.

Skerbimo tedaj, da se nepokornež tega živo zaveda. To se bo zgodilo, ako mu pokažemo, da je zgubil notranji mir, da ga opominjamo, da naj sam sebe dobro presodi in premisli, da mu je (le v poboljšnji najti tega, kar je zgubil. Ako je bilo pravo spoznanje, in resnični kes, pride pa potem terden sklep poboljšanja.

Poglejmo še poslednjič, kako se ima zveršiti kazen.

Vidili smo, da je nepokorščina povsod, kjer se je prikazala, pretergala zvezo med gojiteljem in gojencem. Kazen ima pokazati kaznovanemu bridkost, katera je nastopila zanj, vsled nepokorščine. A jasno je, da je tudi kaznovalec bridko, ko vidi napčenosti, katere so se zgodile. On vidi namreč, da je vse njegovo prizadevanje zastonj, ves njegov trud, blažiti gojenca, je zgubljen. In ravno pri kaznovanju mora pokazati kaznovalec, da mu to bridko stane.

Nobena stvar pa ne žali kaznovanega bolj žarko, nego viditi zaničevanje in zasmehovanje takrat, ko je kaznovan. Nikar tedaj pri kaznovanju ne recimo: „Sedaj te pa imam, sedaj boš pa poskusil, kaj se ti pravi“. — Ako tako govorjenje ni brezčutno, je pa gotovo nespametno in neprevidno; namesto poboljšanja pa nastopi sovraštvo in stud do kaznovalca. Tak učitelj ali gojitelj si je pa sam kriv, da je vsled tega njegov težavni stan že veliko težavnejši in zopernejši, ker on ni več učitelj in gojitelj mladine, marveč kaj drugega.

O zemljepisnem nauku na srednjih šolah. *)

(le let. sporočila ljublj. višje realke l. 1873 posneto po spisu gosp. dr. Alex. Supan-a.)

Nauk o zemljepijski, pravi g. pis. v vvodu, ne prinaša sadu, kakor bi ga lahko. Vzroki so mu ti-le:

1. Na vseučiliščih se malokje zemljepisje razlaga kot samostalna veda, ampak večidel kot pritiklina k zgodovini . . . Zemljepisje marsi-

*) Ljudski učitelji smo že večkrat pisali in govorili o zemljepisnem nauku po ljudskih šolah. — Poslušajmo enkrat, kar gospod učitelj na srednji šoli piše o tem nauku. G. pis. marsikaj graja, pa tudi pove, kako bi se to ali drugo dalo popraviti. — Toda prepričajmo se sami!

komu ni drugega, nego obilica imen, števil in krajevih zanimivosti i. t. d.

2. Suhoparno prednašanje prejšnjih stoletij se je naj dalje ohranilo pri zemljepisji. Tudi sedaj, ko se v novejših časih ta veda razvija, zanimiva se občinstvo vse premalo za zemljepisno vedo, in nauk o tej vedi ne razumeva; povsod namreč mislijo, da učiti se zemljepisja se pravi ravno toliko, kakor učiti se statistike in krajevih popisov. Kdor tega več zna iz glave naštet, ta je bolj najden zemljepisec. — Dan danes pač vsakteri mora vediti, da zemljepisje nima kaj drugega, nego pozna zemeljne poveršine same na sebi, in v njenem razmerji do človeka (da namreč kraj, obnehje i. dr. mnogo vpliva na človeka), da je tedaj vse med naravoslovjem in zgodovino, in v tem obziru posebno izobraževalno za slehernega. Kakor se pa sploh svet zaganja iz kota v kot, tako tudi tukaj. Priverženci stare šole so tirjali le politično zemljeznanstvo, a priverženci nove šole so ga hoteli odpraviti. Spisovali so takošne bukve (Meinicke, Spörer), a spoznali so vendar le, da politični del se ne sme opustiti, ampak le prav omejiti, zemljepisni objekti (stvari) pa se vendar ne smejo razkosovati državnim upravam na ljubo, kakor je to v znani in zelo razširjeni zemljepisni knjigi gosp. dr. Kluna. (G. pisatelj ber, ko ne tukaj misli, reke, gorstva i. dr. se ne smejo opisovati po deželni mejah, ampak v njihovi celoti, n. pr. reke od izvira do ustja.)

Za podučevanje v zemljepisji daje g. pis. analitiki prednost, vendar ni za to, da bi se zemljepisje začelo z zvezdoznanstvom, naj boljša metoda mu je tista, katera združuje analitiko s sintetiko; to na tanko določiti je težko in naj se prepušča učitelju. Merodajavno je tukaj, koliko so se otroci tega nauka učili v ljudski šoli, njih duševna zmožnost in njihovo število. A nekaj splošnih vodil se vendar lahko postavi in to razpravlja g. pis. v svojem sestavku. Hodili bomo z njim od stopnje do stopnje, in ostajali pri tem, kar je za nas ljudske učitelje podučno.

Poglavitni nalog zemljepisnega nauka mu je ta, podučiti učence, da pozna svoj rojstni kraj, svojo okolico, in ko je to spoznal, naj se brez premislika pelje v tuje kraje. In za to so važni vzroki. V 2. razrealk se namreč začne z zgodovino. Kaj je bolj naravnega, kakor to, da se z zemljepisjem učenec uči tudi zgodovine teh krajev. Babilonska nižava, nilska dolina učenca še le potem prav zanimiva, ko sliši pripovedovati od ljudstev, katera so tukaj stanovala. Iz tega ozira, pravi g. pis. dalje, uči se v 2. razredu zemljepisje tujih delov sveta. Tudi je g. pis. teh misli, da je pedagogično, ako opazujemo človeka v njegovem zgodovinskem razvoju od kočovnika in priprostega poljedelca noter do izobraženega Evropejca, to se pa posebno vidi pri ljudstvih v Aziji, Afriki in južni Evropi, tako se pride od enojnega do zapletenega, od lahkega do težkega. Vsakteri, kdor se z mladino vkvarja, lahko spozna, da mladost

ložej razumeva priprosto in enakolično življenje azijskih in drugih narodov, kakor obertnost in omiko v Evropi. — Zato je učni črtež vse naj bolje vravnal. Iz Azije in Afrike prestopi učenec k balkanskem polotoku in Hispaniji, katera dela tako rekoč prehod iz krajev brez obertnosti v obertne kraje.

V drugem razredu realke bi učenec tudi lahko razumel moč in velikost Anglije na morji in v kupčiji, ter bo bistroumnost Angleža pri napravi naselbin lahko spregledal; od pridelkov v Indiji je pa že slišal.

Da se pa učni črtež vspešno izpelje, zavisí naj več od tega, kako se zemljepisje podučuje v 1. razredu. Učni črtež (besede g. pis.) je tukaj nejasen, in izmed bukev v Avstriji navadnih ne ugajajo niti ene. Tukaj dovodi do cilja le eno; vsak strokovnjak naj pove svoje misli. Leta bodo minula, preden se to vredí, a začeti se mora. Jaz (g. pis.) deržal sem se „Schachta“ *), kar se tiče verste poglavij. Poslušajmo sedaj gospoda pisatelja.

Sprehajajè se poleg Golovca sem učil učence spoznavati razne zemlje, (Bodenarten) in pri tem sem lahko pogovor napeljal na to, da si človek v vsakem kraji ne prideljuje svojega živeža po enakem načinu. Sicer je ljubljansko polje po večjem obdelano ali na mahu so še nekateri čisto neobdelani prostori, gole pečine bližnjih in dalnjih gor so nam bile za sedaj v izgled, da se po kamnatem svetu ne more orati, a nisem še tukaj povedal, da tla preveč vise in da je premerzlo obnebje. Vsaka reč ob svojem času, in ne preveč na enkrat. Ko bi človek hotel večjo stvar n. p. kranjsko posavje, vsestransko razlagati, v ta namen, da bi učenci zemljepisne pojmove pri tem dobili, bi jih to od začetka gotovo zanimalo, in vprašanj bi ne bilo ne konca ne kraja, a konečno bi zadobili le nekateri bolj zmožni jasne pojmove o zemljepisnih začetkih.

Pot, po kateri sem hodil, pravi g. pis., je bila bolj počasna, a gotovjša. Za vsak pojem sem iskal kako stvar v okolici, ko so to videli in spoznali in tako od nje pojem zadobili, sem jim stvar z kratkimi besedami določil, tega so se po besedah na pamet naučili, in poslednjič sem vprašal, kako se to narisa? Ko smo kaki pojem tako na tri strani razpravljali, potem je na versto prišla kaka druga stvar.

Po teh splošnih opombah pojmo zopet nazaj k učnemu potu. — Ko so učenci spoznali razne zemlje, začeli so risati, in sicer po „Schachtu“ naj prej gozd, travnik, njivo. Naredili so načert „Latermanovega drevo-reda“ in njegove okolice. Učenci so tukaj videli načert znanega drevo-reda na tabli in v svojem sešitku in tudi so se vadili opozorovati. Eni

*) Po tej knjigi je tudi „Uč. Tov.“ razlagal zemljepisje v 8. teč. l. 1868, in potem je pristopil prihodnja leta 1869, 70 na Koroško, Kranjsko in Štajersko. In pret. leto mu je nekdo očital, da iz knjig prepisuje. Ali mora vsak, kateri kaj piše, vse sam prehoditi in pogledati?

so glavne dele drevoreda, kateri se križa, premerili na korake, drugi so šteli drevesa, tretji so ogledovali severno, četrti južno okolico in so o tem poročevali. Na podlagi teh poročil je nastala slika in prvičrat smo mogli rabiti pomanjšano mero (verjüngter Massstab), dasiravno nisem od nje nič posebej govoril. Ne rečem (g. pis.), da bi to ravno tako moglo biti, vendar nerad bi opuščal take vaje, ker zbujaajo bolj nemarne učence, in po njih pelje pot tudi do težavnega nauka o tleh in mapovanji tal (Terraindarstellung).

G. pis. pravi, da je ta del nauka, ki vpeljuje v zemljepisje t. j. namreč (o mapovanji) naj težavnejši, pa se tudi naj lažje razumeva, ker se da pokazati. G. pis. pravi, da se iz ljubljanskega grada pregledajo vse poglavitne navpične oblike (Vertikal-Formen). Precej pri Ljubljani je velika ravnina, na nji se vzdigujejo posamezni griči, vidi se od tod brazdoviti ali razoran Golovec, kateri na nekaterih sterminah kaže lego persti na gorskem središču, vidi se visoko gorstvo Grintovca, katero na vzhodno smer propada, grebeni in veršaci se na njem dobro razločijo in kamniško sedlo je v tem gorstvu strogo izraženo, vidi se poslednjič pohlevne kope južnega srednje-gorstva. Kdor je vse to vidil, ta pozna iz lastnega nazora vse navpične izražbe. Se ve da se povsod ne vidi kaj takega, in ljubljanska okolica je posebno srečna v tem oziru, vendar ni ga kraja v Cislajtani, ker bi ne bilo teh naravnih pripomočkov za nazor, le porabiti se morajo. Kdor pa talne podobe ali razmere (Terrainformen) učiti hoče med štirimi stenami, ta ne bo nikdar nič dosegel. Tudi nič ne pomaga, učenca pošiljati, da naravo opazuje; ali tega ne bo storil, ako pa stori, nima kašipota in ne razume, kar vidi. Učenik naj gre z učenci v naravo. Tudi naj boljša povisje in ponižje izražujoča mapa (Relief-Karte) nazor ne nadomesti; kajti, ne gledé na to, da ne more v pravem razmerju izraziti navpično vzvoto (vertikale Erhebung) in obzorno širino (horizontale Ausdehnung) in zarad tega zbuja napačne predstave, nima vendar nikdar toliko moči, kakor narava. Dobro so povisje in ponižje izražujoče mape, ako imajo majhne kraje v meri kolikor mogoče veliki. Rabiti bi se imele pa le v 1. razredu. V drugih razredih, ko učenci podobo in bitstvo mape že bolj poznajo, daje ta že bolj jasne predstave. Dobro bi bile podobe iz mavca za posamezne navpične oblike in izverstni pripomočki v nazor, — ko bi bile!

G. pis. nam pove, da je po „Schmidt-u“ napeljeval učence, kako se načrtajo razna tla. Začeli smo bukve naklonjene ali povešene na lik raznim kotom črtati tako, kakor se od verha vidi, in ta misel, dasiravno ne nova, bila je izverstna. Potem smo risali piramide in kopice (kegeln).

(Dalje prih.)